

HERMAN WEIß (Hrsg.): *Biographisches Lexikon zum Dritten Reich*. S. Fischer Verlag, Frankfurt a. M. 1988, 512 ss.

Przygotowany w renomowanym monachijskim *Institut für Zeitgeschichte* biograficzny *lexikon* Trzeciej Rzeszy ma duże szanse zastąpić popularne opracowanie autorstwa Roberta Wistricha (dostępne także od niedawna w przekładzie polskim). W porównaniu z raczej publicystycznym słownikiem Wistricha, zredagowany przez Hermanna Weißa tom jest nie tylko znacznie bardziej precyzyjny – by rzecz: pedantyczny – ale także obszerniejszy.

Biogramy przygotowane zostały przez 19 historyków, wśród których znaleźli się uczeni tej rangi, jak Hermann Graml, Lothar Gruchmann, Elke Fröhlich, Wolfgang Benz czy Rainer Blasius. Na kartach książki przedstawiono łącznie ok. 550 sylwetek; listę otwiera ambasador Otto Abetz, zamyka – pisarz Hans Zöberlein. Oprócz narodowosocjalistycznych dygnitarzy znaleźli się przedstawiciele służby dyplomatycznej (aczkolwiek ta właśnie grupa reprezentowana jest chyba nazbyt skromnie), administracji państwowej, sił zbrojnych, sfer gospodarczych, świata kultury *etc.* Znaleźć można także przebywających w latach 1933-1945 na terenie Rzeszy zdeklarowanych przeciwników reżimu, jak Carl von Ossietzky czy Martin Niemöller (ale zabrakło Ernsta Thälmana!) oraz czołowych przedstawicieli antyhitlerowskiej konspiracji. Obok osobistości dobrze znanych czytelnik odnajdzie także postaci pozostające w cieniu. I tak, zaraz za biogramem Alfreda Rosenberga, znalazł się stosunkowo obszerny tekst poświęcony prawnikowi Curtowi Rothenbergowi, sekretarzowi stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości Rzeszy. Przed biogramem Hitlera (najdłuższy tekst w tym słowniku, ss. 214-224, napisany przez Hermanna Gramla) umieszczono hasło prezentujące postać Hansa Hinkela, wyższego urzędnika zajmującego się w hitlerowskich Niemczech polityką kulturalną. Admirał Wilhelm Canaris sąsiaduje z pisarzem Hansem Carossą, a Goebbelsa poprzedza biogram Richarda Glückska, inspektora obozów koncentracyjnych. Osobne biogramy mają nie tylko Geli (Angela) Raubal czy Eva Braun, ale też np. Magda Goebbels i Emmy Göring.

Rzecz jasna zawsze można stwierdzić, że tej czy owej osoby zabrakło (nie ma chociażby ambasadora Niemiec w Warszawie Hansa Adolfa von Moltke), ale w przypadku tego słownika kryteria doboru postaci są przekonujące.

Jak wspomniano na wstępie, biogramy opracowano wyjątkowo starannie (w przypadku postaci jeszcze żyjących autorzy podają nawet, w jakiej miejscowości dana osoba obecnie zamieszkuje), a wątpliwości pojawiają się przy lekturze rzadko (np. dużym znakiem zapytania można by opatrzyć informację, że do ok. 1942 r. Walter Hewel był jednym z najważniejszych doradców Hitlera w zakresie polityki zagranicznej, co jest jawną przesadą). Należałoby też wyjaśnić, o co chodzi, gdy biogram prezesa Banku Rzeszy ma nagłówek: Schacht, Hjalmar (Horace Greely). Szkoda, że zabrakło wskazówek bibliograficznych; niekiedy zaznaczone zostały publikacje, jakie wyszły spod pióra poszczególnych postaci (ale nie zawsze z kolei podawane są tytuły). To są jednak drobiazgi (może z wyjątkiem biogramu Karla Hanke: nie napisano, iż w kwietniu 1945 r. został on mianowany przez Hitlera *Reichsführerem SS* na miejsce usuniętego Himmlera!), a *Biographisches Lexikon zum Dritten Reich* stanowi cenne kompendium, niezbędne dla historyka specjalizującego się w dziejach nazistowskiej Rzeszy.

Stanisław Żerko